

Ποιοί είναι -και ποιοί πρέπει να είναι- οι στόχοι του Ελληνικού Εκπαιδευτικού Συστήματος.

I. Πανάρετος

*Καθηγητής του Οικονομικού Πανεπιστημίου Αθηνών και
Επισκέπτης Καθηγητής του Πανεπιστημίου California, Berkeley*

Κεντρική Ομιλία στο 26^ο Πανελλήνιο Συνέδριο της Ομοσπονδίας
Εκπαιδευτικών Φροντιστών Ελλάδας με θέμα: *Το Ελληνικό Εκπαιδευτικό
Σύστημα. Χαμένες Ευκαιρίες και Νέες Αναζητήσεις*

Θεσσαλονίκη, 27-28 Ιουνίου 2009

Περίληψη

Το ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα έχει σταδιακά επικεντρωθεί σχεδόν αποκλειστικά στις εξετάσεις. Ελάχιστη προσοχή δίνεται στην ποιότητα της εκπαιδευτικής διαδικασίας και την ενίσχυση της αναλυτικής και κριτικής σκέψης των μαθητών-φοιτητών. Η διαπίστωση αυτή προκύπτει και από μια σειρά από διεθνείς αξιολογήσεις στις οποίες συμμετέχει η χώρα μας. Μια από τις κύριες αιτίες του φαινομένου είναι η έμφαση στην ομοιομορφία.

Η κατάσταση αυτή έχει οδηγήσει σε υπερβολική διεύρυνση της ανάγκης των μαθητών, φοιτητών αλλά και των πτυχιούχων (λόγω ΑΣΕΠ) να επιζητούν βοήθεια πέραν της συνήθους εκπαιδευτικής διαδικασίας, προκειμένου να αποκτήσουν τεχνικές δεξιότητες για την κατά το δυνατόν επιτυχέστερη αντιμετώπιση των όποιων εξετάσεων-διαγωνισμών στις οποίες συμμετέχουν.

Η ανάγκη για αλλαγή κατεύθυνσης και επιδιώξεων του εκπαιδευτικού συστήματος με έμφαση στους εκπαιδευτικούς στόχους και όχι στα αναλυτικά προγράμματα, στην ποιότητα και την ενίσχυση της αναλυτικής και συνθετικής ικανότητας των μαθητών και φοιτητητών είναι πλέον πανθομολογούμενη.

Εισαγωγή

Καλή σας μέρα και ευχαριστώ για την πρόσκλησή σας και την φιλοξενία σας.

Εύχομαι να έχετε ένα επιτυχές συνέδριο και ευχάριστη παραμονή σε όλους.

Όταν έλαβα την πρόσκλησή σας για να είμαι κεντρικός ομιλητής στο συνέδριό σας, σκέφθηκα ότι θα έπρεπε να αποφύγω τις συνήθεις κοινοτυπίες για το ότι τα φροντιστήρια είναι αναγκαίο κακό και για προσωπικές αναμνήσεις από τα φροντιστήρια.

Πιστεύω επίσης ότι δεν θα είχε ενδιαφέρον να αναπτύξω επιχειρηματολογία για το εάν τα φροντιστήρια είναι ή όχι παραπαιδεία ούτε για την ετυμολογική ερμηνεία του όρου παραπαιδεία.

Ακόμα όμως και αν κάποιοι από σας περίμεναν κάτι τέτοιο δεν θα τους ικανοποιούσα γιατί θεωρώ αυτά τα θέματα χωρίς ουσία.

Προετοιμάζοντας την ομιλία μου, θεώρησα ότι ένας ομιλητής σε ένα συνέδριο φροντιστών είναι αξιόπιστος μόνο εάν την ίδια ομιλία που θα δώσει στο συνέδριο αυτό θα μπορούσε να την δώσει στο συνέδριο της ΟΛΜΕ ή στο συνέδριο των ιδιωτικών εκπαιδευτικών.

Και αυτή την προέγγιση ακολούθησα στην διαμόρφωση των σκέψεων που θα ακολουθήσουν.

Στην προσπάθειά μου να προετοιμαστώ καλύτερα για την σημερινή μας συνάντηση, ζήτησα διάφορα στοιχεία για τα φροντιστήρια στην Ελλάδα. Ευχαριστώ τον κ. Αμπατζίδη και τον κ. Χατζητέγα για τις πληροφορίες που μου έδωσαν, όπως επίσης και παλιούς συνεργάτες μου στο Υπουργείο Παιδείας για την βοήθειά τους.

Ερχομαι τώρα στην ουσία. Από τις ιδιότητες μου, θέλω να κρατήσετε αυτήν του καθηγητή Πανεπιστημίου. Γιατί η ιδιότητα αυτή μου επιτρέπει να διατυπώνω ελεύθερα και προσωπικές σκέψεις που δεν αποτελούν

υποχρεωτικά και θέσεις του Προέδρου του ΠΑΣΟΚ. Και ο σεβασμός αυτής της ελευθερίας έκφρασης από την πλευρά του Γ. Παπανδρέου έχει επιτρέψει την επί 32 και πλέον χρόνια συνεχή συνεργασία μας.

Μακροχρόνιος ή Βραχυχρόνιος Σχεδιασμός;

Θα προσπαθήσω τώρα να δώσω απάντηση στο δίλημμα μεταξύ της βραχυχρόνιας και της μακροχρόνιας προσέγγισης στην διαμόρφωση της εκπαιδευτικής πολιτικής και να τεκμηριώσω την προτίμησή μου υπέρ του μακροχρόνιου σχεδιασμού.

Μελέτησα τα πρακτικά του 26^{ου} συνεδρίου σας που έγινε πάλι στην Θεσσαλονίκη το 2007. Διάβασα με ενδιαφέρον την εισαγωγική ομιλία του κ. Αμοιραδάκη και την αναφορά του στην Μαρία, τον Χρήστο και την Νίνα (αφορούσε τις οικονομικές ανισότητες και αδικίες στο βραχυχρόνιο σχετικά στάδιο της προετοιμασίας για τις γενικές εξετάσεις).

Παίρνοντας αφορμή από την αναφορά αυτή, σκέφθηκα ότι θα μπορούσα να παρουσιάσω τις απόψεις μου για το ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα με μια αντίστοιχη αναφορά στην δεκάχρονη πορεία ενός νέου που πέρασε μέσα από το σύστημα αυτό - ας τον ονομάσουμε Νικήτα.

Στην κρίσιμη ηλικία των 16 ετών, τελειώνοντας την 1^η Λυκείου ο Νικήτας έπρεπε να πάρει μια σχετικά δύσκολη απόφαση. Οχι μόνο ποιά κατεύθυνση σπουδών θα διαλέξει αλλά και ποιά θα ήταν η στρατηγική του για την απόκτηση γνώσης. Αν θα είχε ως αποκλειστικό στόχο την επιτυχία στις γενικές εξετάσεις ή αν οι εξετάσεις αυτές θα ήταν απλώς ένα σκαλοπάτι που θα έπρεπε να υπερπηδηθεί σε μια εκπαιδευτική πορεία διαμόρφωσης ενός τρόπου αναλυτικής και κριτικής σκέψης και απόκτησης ουσιαστικής γνώσης. Μέρος του προβληματισμού ήταν αν θα χρησιμοποιούσε μέρος του διαθέσιμου χρόνου του πηγαίνοντας φροντιστήριο ή κάνοντας ιδιαίτερα μαθήματα για την βελτίωση τεχνικών αντιμετώπισης εξετάσεων ή αν θα αφιέρωνε το σύνολο του χρόνου του στην ουσία της εκπαιδευτικής διαδικασίας.

Οι γονείς του δεν προσπάθησαν να επηρεάσουν την απόφασή του προς την μια ή την άλλη κατεύθυνση. Τον ενημέρωσαν όμως για τις απόψεις

ειδικών με μακροχρόνια πείρα ότι, χωρίς συμπληρωματική βοήθεια, η επιτυχία σε σχολές υψηλής ζήτησης είναι δύσκολη.

Ο Νικήτας, μετά από αρκετό προβληματισμό, επέλεξε τον δύσκολο δρόμο υιοθετώντας την δεύτερη προσέγγιση. Δεν πήγε σε φροντιστήριο, ούτε έκανε ιδιαίτερα στο σπίτι ούτε προσέφυγε στην βοήθεια των (εκπαιδευτικών) γονιών του. Δεν επέλεξε ούτε την λύση του International Baccalaurate. Αποφάσισε να στηριχθεί στις δικές του δυνάμεις και στο σχολείο και να δοκιμάσει τις δυνάμεις του στις γενικές εξετάσεις.

Επέλεξε έναν τρόπο μελέτης που θα τον χρησιμοποιούσε στις σπουδές του στο υπόλοιπο λύκειο ανεξάρτητα από τις Πανελλήνιες εξετάσεις. Η μέθοδός του στηριζόταν στην καλύτερη δυνατή κατανόηση του θέματος που διάβαζε, με μικρότερη έμφαση στις ασκήσεις και την απομνημόνευση, όπου ήταν απαραίτητο.

Ο Νικήτας πέτυχε στον στόχο του αλλά και συνέχισε με επιτυχία μεταπτυχιακές σπουδές στο εξωτερικό με την ίδια προσέγγιση και την ίδια επιτυχία. Αυτό τον βοήθησε να ολοκληρώσει τις σπουδές του και να εξασφαλίσει την επιτυχία στο δυσκολότερο μέρος που είναι η εξασφάλιση εργασίας.

Το παράδειγμα αυτό δεν το εχρησιμοποίησα για να δείξω ότι δεν χρειάζονται τα φροντιστήρια. Στόχος μου ήταν να δείξω την διαφορά των βραχυπρόθεσμων από τους μακροπρόθεσμους στόχους. Αρκετοί συμφοιτητές του Νικήτα - τόσο στις προπτυχιακές σπουδές στην Ελλάδα, όσο και στις μεταπτυχιακές σπουδές στο εξωτερικό - βάζοντας πάντα μπροστά τους βραχυπρόθεσμους στόχους, δεν ανέπτυξαν την ίδια ικανότητα ανεξάρτητης και πρωτότυπης σκέψης με αυτήν που ανέπτυξαν στην εφαρμογή τεχνικών.

Ηθελα επίσης να τονίσω ότι το ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα, όπως και πολλές συνιστώσες του, μεταξύ των οποίων και οι μαθητές, λειτουργούν με βάση τους βραχυπρόθεσμους και όχι τους μακροπρόθεσμους στόχους.

Στην πολιτική, όλοι μιλούν για ορίζοντα δεκαετίας ή εικοσαετίας, αλλά ασκούν την πολιτική με ορίζοντα έτους ή διετίας. Και αυτό δεν το λέω

με κριτική διάθεση. Οφείλεται σε μεγάλο βαθμό στην πίεση της κοινωνίας και των ΜΜΕ για αλλαγές και είναι δύσκολο στους πολιτικούς να αντισταθούν στην πίεση αυτή.

Αυτός είναι και ο λόγος που διαφωνώ με την προσπάθεια να ολοκληρωθεί ο διάλογος στο Συμβούλιο Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης του ΕΣΥΠ τον Σεπτέμβριο. Είναι τόσο πολλά και πολύπλοκα τα θέματα που πρέπει να αντιμετωπισθούν που είναι αδύνατον να γίνει ουσιαστική δουλειά σε τόσο μικρό χρονικό διάστημα.

Ομοιομορφία και Επιλογές

Η έμφαση στην κατανόηση για την οποία έκανα ειδική αναφορά, δημιουργεί τις προϋποθέσεις για πρωτοτυπία και δημιουργικότητα (originality and creativity), ενώ η έμφαση στα βραχυπρόθεσμα αποτελέσματα δεν βοηθά σ' αυτό.

Το εκπαιδευτικό σύστημα πρέπει να αλλάξει λογική. Αντί η έμφαση να δίνεται στην εισαγωγή (input) με έλεγχο σε κάθε βήμα της διαδικασίας από την κεντρική διοίκηση, θα πρέπει ο έλεγχος να γίνεται στο τέλος αξιολογώντας τα αποτελέσματα (output).

Θα πρέπει επίσης, ο φοιτητής να διευκολυνθεί περισσότερο στην επιλογή του τμήματος στο οποίο θα σπουδάσει. Αυτό μπορεί να επιτευχθεί με την εισαγωγή σε Σχολές και όχι σε τμήματα και με το κουπόνι του φοιτητή, ώστε ο τελευταίος να επιλέγει την Σχολή και εκείνη να λαμβάνει το αντίστοιχο ποσό που αντιστοιχεί σε κάθε φοιτητή.

Θέλω όμως να σταθώ περισσότερο στην στρατηγική που έχει επιλέξει μέχρι σήμερα η πολιτεία στην διαμόρφωση του εκπαιδευτικού συστήματος και να εξηγήσω το λεγόμενο “φαινόμενο των φροντιστηρίων”.

Βασικό στοιχείο της στρατηγικής του κράτους -ανεξάρτητα από κυβερνήσεις- τα τελευταία πενήντα χρόνια, είναι **η ομοιομορφία**.

Ομοιομορφία στον τρόπο εισαγωγής στο Πανεπιστήμιο, ομοιομορφία στα σχολικά βιβλία, ομοιομορφία στις εξετάσεις, ομοιομορφία στον

διορισμό των εκπαιδευτικών με την επετηρίδα, ομοιομορφία στον διαγωνισμό του ΑΣΕΠ μετά την κατάργηση της επετηρίδας.

Το επιχείρημα είναι ότι η ομοιομορφία βοηθά στην άρση των κοινωνικών ανισοτήτων στην εκπαίδευση. Αυτό ίσως ήταν αλήθεια μέχρι το τέλος της δεκαετίας του '60. Μελέτες που είχα κάνει στο τέλος της δεκαετίας του '90 έδειξαν ότι, μεταξύ των νέων που επιτυγχάνουν στις σχολές υψηλής ζήτησης, έχει αυξηθεί σημαντικά ο αριθμός εκείνων που προέρχονται από υψηλά εισοδηματικά και κοινωνικά στρώματα.

Σε παρόμοιες διαπιστώσεις είχε καταλήξει προ έτους και πλέον, σε ομιλία του στην Αθήνα, ο τότε πρόεδρος του ευρωπαϊκού σοσιαλιστικού κόμματος Rasmussen, ο οποίος είχε πει ότι οι σοσιαλιστές πρέπει πλέον να δίνουν έμφαση στο δικαίωμα των πολιτών για επιλογή. Συμφωνώ με αυτήν την άποψη.

Παλαιότερα, η ομοιομορφία ίσως είχε έννοια γιατί πολύ μεγάλες μερίδες του πληθυσμού δεν είχαν τις προϋποθέσεις να συμμετέχουν στα κοινά αγαθά. Σήμερα όμως, αυτό έχει αλλάξει και ο πολίτης απαιτεί να έχει επιλογή. Δεν μπορώ να αντιληφθώ γιατί έχει κανείς την δυνατότητα να επιλέξει την οδοντόπαστα που αγοράζει και δεν μπορεί να επιλέξει το σχολείο όπου θα πάει το παιδί του ή τον δάσκαλο που θα το διδάξει.

Δυστυχώς, η γενική ομοιομορφία οδηγεί, αναπόφευκτα, σε ισοπέδωση προς τα κάτω.

Για να δώσω ένα μόνο παράδειγμα του ακραίου φαινομένου της ομοιομορφίας, αρκεί να σας πω ότι, μέχρι πρόσφατα, σε όλα τα πανεπιστήμια της χώρας μπορούσε κανείς να σπουδάσει μέχρι να πάρει το πτυχίο του ή μέχρι να πεθάνει – οποιοδήποτε από τα δύο ήταν συντομότερο. Σε κανένα όμως Ελληνικό πανεπιστήμιο δεν επιτρέπεται σε κάποιον φοιτητή που έχει διάθεση να δουλέψει σκληρά και να αφιερώσει τον χρόνο του στις σπουδές του να τελειώσει πριν συμπληρωθεί ο ελάχιστος απαιτούμενος χρόνος των 4, 5 ή 6 ετών.

Έχουμε έτσι παραδείγματα φοιτητών που έχουν τελειώσει στα 3 χρόνια, αλλά περιμένουν και ξοδεύουν άσκοπα ένα πολύτιμο χρόνο από την

καλύτερη και δημιουργικότερη περίοδο της ζωής τους μέχρις ότου πάρουν τυπικά το πτυχίο τους με την συμπλήρωση του τέταρτου χρόνου από την έναρξη των σπουδών τους και μπορέσουν είτε να εκπονήσουν μεταπτυχιακές σπουδές είτε να βγουν στην αγορά εργασίας.

Την απόλυτη ομοιομορφία του εκπαιδευτικού συστήματος θα αντιστρέψει επίσης η επιβράβευση καλών πρακτικών των εκπαιδευτικών.

Απαραίτητη βέβαια προϋπόθεση για να συμβεί αυτό είναι η πραγματικά αξιοκρατική επιλογή των στελεχών της εκπαίδευσης.

Η διάρκεια σπουδών ως κριτήριο ποιότητας

Δεν είναι μόνο ο ελάχιστος χρόνος για την απόκτηση πτυχίου. Έχουμε γενικά αναγάγει την διάρκεια –και όχι την ουσία- των σπουδών σε καθοριστικό στοιχείο ποιότητας (ιδιαίτερα μάλιστα όταν η διάρκεια των σπουδών δεν αντιστοιχεί σε ουσιαστική εκπαιδευτική διαδικασία).

Ορισμένοι διαφωνούν με την Μπολόνια γιατί προβλέπει τριετείς προπτυχιακές σπουδές προβάλλοντας το επιχείρημα ότι θεωρούν πως τα τέσσερα (τουλάχιστον) χρόνια είναι απαραίτητα χωρίς να τους απασχολεί ότι στην χώρα μας δεν μιλάμε για ουσιαστικές σπουδές αλλά για μία διαρκή διαδικασία εξετάσεων.

Το ίδιο κάναμε για την αναβάθμιση των ΤΕΙ όταν αυξήσαμε τα χρόνια σπουδών από 3 σε 4 θεωρώντας ότι αυτό και μόνο θα αρκούσε για να γίνουν τα ΤΕΙ ισότιμα με τα πανεπιστήμια.

Δημιουργήσαμε λοιπόν ένα εκπαιδευτικό σύστημα που δεν είναι τίποτε άλλο από μια ατελείωτη εξεταστική διαδικασία. Το κύριο χαρακτηριστικό του είναι οι εξετάσεις και η απόδοση των εξεταζομένων σ' αυτές. Ακόμα και στο ΑΣΕΠ, όταν πρόκειται για διορισμούς στο δημόσιο, η βαθμολογία στις εξετάσεις αλλά και η βαθμολογία του πτυχίου έχουν την ίδια βαρύτητα ανεξάρτητα από το πανεπιστημιακό τμήμα από το οποίο ελήφθη, ανεξάρτητα από την δυσκολία ή μη χορήγησης υψηλών βαθμολογιών. Το ίδιο μετρά το πτυχίο με 9 από ένα τμήμα με πληθωρισμό αριστούχων με το πτυχίο με 9 από ένα «δύσκολο» τμήμα.

Τι θα συμβεί όμως σε ένα σύστημα όπου τα πάντα είναι διαγωνισμός με αποκλειστικό κριτήριο αξιολόγησης την απόδοση στις εξετάσεις; Η απάντηση είναι προφανής. Ο κάθε ένας που συμμετέχει στις εξετάσεις αυτές θα κάνει κάθε δυνατή προσπάθεια για να αποδώσει καλύτερα. Και εφ' όσον οι εξετάσεις είναι το αποκλειστικό ζητούμενο, δεν θα κάνει προσπάθεια για τίποτα περισσότερο πέρα από την βελτίωση της εξεταστικής απόδοσης. Ο σκοπός παύει να είναι η γνώση, και γίνεται η δεξιότητα στις τεχνικές. Θα δει δηλαδή τις εξετάσεις ως ουσία και όχι ως αναγκαίο κακό.

Το «πρόβλημα» των φροντιστηρίων

Και εδώ μπαίνει στην εικόνα το φροντιστήριο και τα ιδιαίτερα.

Γιατί το φροντιστήριο και τα ιδιαίτερα έχουν την ευχέρεια και την ευελιξία να δώσουν με τον καλύτερο τρόπο βοήθεια για την απόκτηση των τεχνικών αυτών.

Και έτσι φτάνουμε στο φαινόμενο:

- φροντιστήριο και ιδιαίτερα στο λύκειο για την επιτυχία στο πανεπιστήμιο,
- φροντιστήριο και ιδιαίτερα στο πανεπιστήμιο για την ολοκλήρωση των σπουδών,
- φροντιστήριο και ιδιαίτερα μετά το πτυχίο για τις εξετάσεις του ΑΣΕΠ.

Και δεν είναι μόνο αυτό. Το κράτος, που με την πρακτική του κατέστησε αναπόφευκτη την προσφυγή στα φροντιστήρια για την επιτυχία στις όποιες εξετάσεις, κατέστησε ταυτόχρονα το φροντιστήριο τον εικονικό του εχθρό.

Δεν είναι τυχαίο ότι σε όλες τις επιχειρηθείσες μεταρρυθμίσεις –εκτός μιας- βασικός στόχος ήταν η κατάργηση του φροντιστηρίου. Και για όσους πιστεύουν στην αξιολόγηση, όταν ο βασικός στόχος της όποιας επιχειρούμενης μεταρρύθμισης αποτυγχάνει, έχει αποτύχει και η ίδια η

μεταρρύθμιση. Και είναι φυσικό να αποτυγχάνει όταν ο στόχος είναι ανέφικτος, αλλά και αρνητικός.

Δεν υπάρχει αμφιβολία ότι το οικονομικό βάρος του φροντιστηρίου και των ιδιαίτερων μαθημάτων έχει γίνει δυσβάστακτο για τις Ελληνικές οικογένειες. Και αυτό προβληματίζει τους γονείς αλλά και τους πολιτικούς. Και πρέπει να αντιμετωπισθεί.

Γι' αυτό όμως το πρόβλημα δεν είναι υπεύθυνα τα φροντιστήρια. Υπεύθυνη είναι η παρεχόμενη εκπαίδευση και ο τρόπος λειτουργίας του εκπαιδευτικού συστήματος.

Δεν είναι τυχαίο ότι, όπως δείχνουν τα διαθέσιμα στοιχεία, μετά από κάθε μεταρρύθμιση αυξάνεται κατακόρυφα ο αριθμός των μαθητών που πηγαίνουν στο φροντιστήριο και το κόστος των φροντιστηρίων για την Ελληνική οικογένεια. Αυτό ίσως οφείλεται στο γεγονός ότι, με κάθε «μεταρρύθμιση», αλλάζουν οι κανόνες του παιχνιδιού και όλοι σπεύδουν στα φροντιστήρια για να μνηθούν στα δεδομένα του νέου συστήματος. Γιατί τα φροντιστήρια, ως ιδιωτικές μονάδες, προσαρμόζονται ταχύτερα στα νέα δεδομένα.

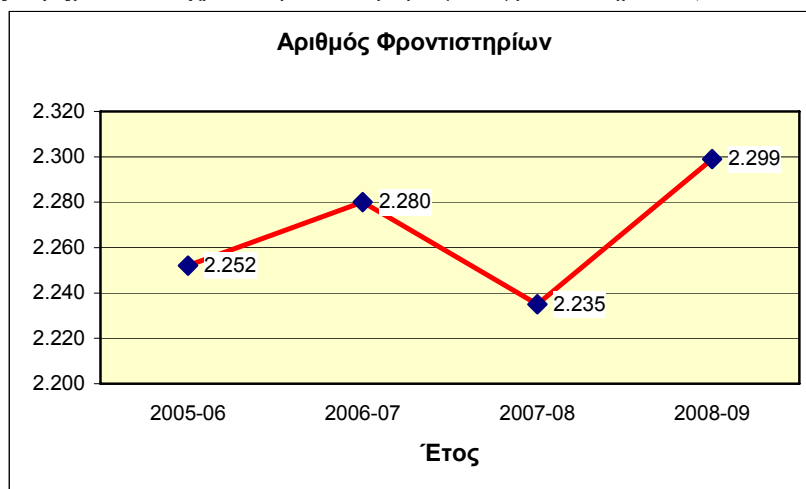
Τα στοιχεία

Για να υπάρχει μια καταγραφή των στοιχείων παραθέτω πίνακες και γραφήματα με τα επίσημα στοιχεία που αφορούν τα φροντιστήρια και τα οποία έχω συγκεντρώσει από το ΥΠΕΠΘ.

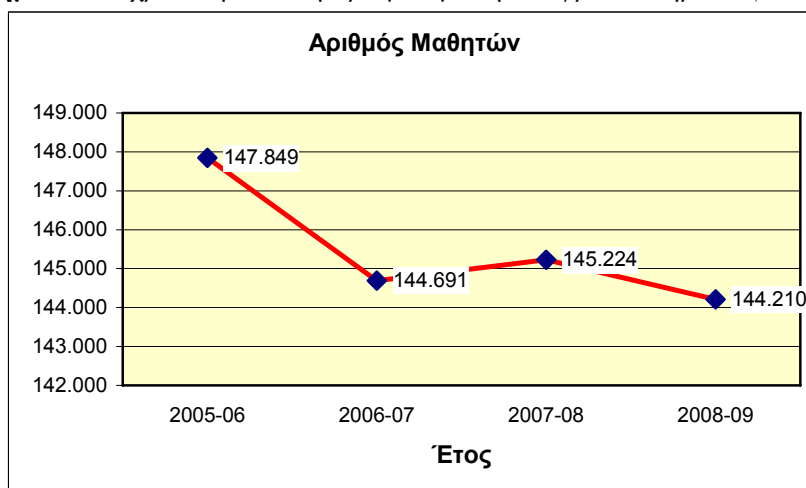
Πίνακας 1: Διαχρονική εξέλιξη Φροντιστηρίων (αριθμός φροντιστηρίων, αριθμός μαθητών και αριθμός καθηγητών) για την περίοδο 2005-2009

Διαχρονική Εξέλιξη Φροντιστηρίων			
Έτος	Φροντιστήρια	Μαθητές	Καθηγητές
2005-06	2.252	147.849	16.044
2006-07	2.280	144.691	16.216
2007-08	2.235	145.224	16.069
2008-09	2.299	144.210	15.858

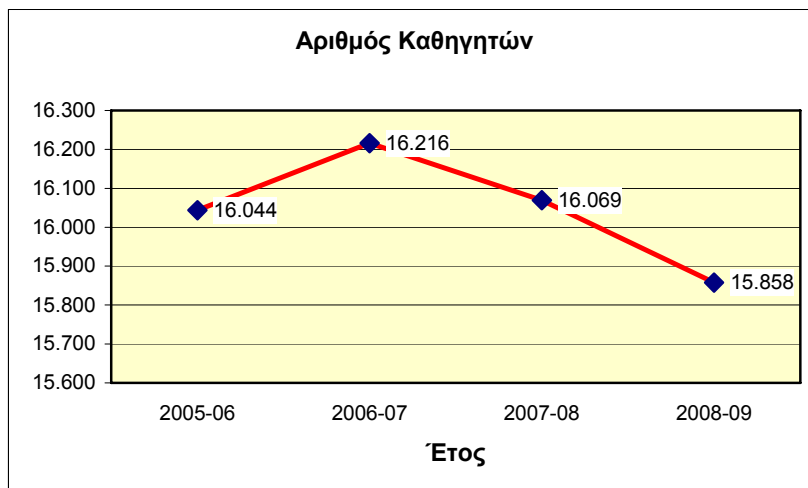
Γράφημα 1: Διαχρονική εξέλιξη αριθμού φροντιστηρίων (2005-2009)

Γράφημα 2: Διαχρονική εξέλιξη αριθμού μαθητών φροντιστηρίων (2005-2009)

Γράφημα 3: Διαχρονική εξέλιξη αριθμού καθηγητών φροντιστηρίων (2005-2009)

Πίνακας 2:*Στοιχεία Φροντιστηρίων Β/θμιας Εκπαίδευσης ανά περιφέρεια και διαμέρισμα για την περίοδο 2005-2006*

ΦΡΟΝΤΙΣΤΗΡΙΑ Β/ΘΜΙΑΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ 2005-06												
ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ	ΣΥΝΟΛΟ ΦΡΟΝΤΙΣΤΗΡΙΩΝ	ΑΡ. ΤΜΗΜΑΤΩΝ	ΣΥΝΟΛΟ ΜΑΘΗΤΩΝ	ΦΙΛΟΛΟΓΟΙ	ΜΑΘΗΜΑΤΙΚΟΙ	ΦΥΣΙΚΟΙ	ΧΗΜΙΚΟΙ	ΒΙΟΛΟΓΟΙ	ΟΙΚΟΝΟΜΟΛΟΓΟΙ	ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΚΟΙ	ΆΛΛΕΣ ΕΙΔΙΚΟΤΗΤΕΣ	ΣΥΝΟΛΟ ΚΑΘΗΓΗΤΩΝ
ΑΤΤΙΚΗΣ	725	7.082	47.997	2.601	2.038	1.288	554	336	271	140	69	7.297
ΚΕΝΤΡΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ	290	3.172	19.358	795	597	425	175	112	143	64	15	2.326
ΑΝΑΤ. ΜΑΚ. & ΘΡΑΚΗΣ	98	1.520	8.060	213	166	118	51	26	39	31	4	648
ΣΤ. ΕΛΛΑΔΑΣ	154	1.593	9.108	245	267	189	62	38	54	24	5	884
ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ	215	2.756	17.955	358	328	192	88	50	75	31	36	1.158
ΚΡΗΤΗΣ	104	802	6.025	265	225	147	47	32	37	26	5	784
ΗΠΕΙΡΟΥ	117	1.008	6.406	133	122	90	27	23	16	6	8	425
ΔΥΤ. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ	86	1.040	5.675	103	107	62	37	12	14	8	1	344
ΙΟΝΙΩΝ ΝΗΣΩΝ	29	320	2.082	36	36	24	14	7	8	9	0	134
ΔΥΤ. ΕΛΛΑΔΑΣ	133	1.554	10.196	359	314	213	103	63	69	52	13	1.186
ΒΟΡΕΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ	27	354	1.565	31	32	23	5	5	3	4	0	103
ΝΟΤΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ	59	536	3.495	57	60	45	23	9	8	10	7	219
ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣ ΟΥ	215	1.530	9.927	147	179	113	38	21	27	8	3	536
ΣΥΝΟΛΑ	2.252	23.267	147.849	5.343	4.471	2.929	1.224	734	764	413	166	16.044

Πίνακας 3:

Στοιχεία Φροντιστηρίων Β/θμιας Εκπαίδευσης ανά περιφέρεια και διαμέρισμα για την περίοδο 2006-2007

ΦΡΟΝΤΙΣΤΗΡΙΑ Β/ΘΜΙΑΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ 2006-07												
ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ	ΣΥΝΟΛΟ ΦΡΟΝΤΙΣΤΗΡΙΩΝ	ΑΡ. ΤΜΗΜΑΤΩΝ	ΣΥΝΟΛΟ ΜΑΘΗΤΩΝ	ΦΙΛΟΛΟΓΟΙ	ΜΑΘΗΜΑΤΙΚΟΙ	ΦΥΣΙΚΟΙ	ΧΗΜΙΚΟΙ	ΒΙΟΛΟΓΟΙ	ΟΙΚΟΝΟΜΟΛΟΓΟΙ	ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΚΟΙ	ΆΛΛΕΣ ΕΙΔΙΚΟΤΗΤΕΣ	ΣΥΝΟΛΟ ΚΑΘΗΓΗΤΩΝ
ΑΤΤΙΚΗΣ	722	7.059	45.643	2.514	1.895	1.277	538	370	287	169	59	7.109
ΚΕΝΤΡΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ	336	3.360	19.676	945	673	483	181	150	166	70	20	2.688
ΑΝΑΤ. ΜΑΚ. & ΘΡΑΚΗΣ	103	1.442	7.535	210	161	117	58	22	32	22	3	625
ΣΤ. ΕΛΛΑΔΑΣ	158	1.605	9.458	260	277	172	64	37	61	31	8	910
ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ	215	2.598	18.720	347	320	203	82	59	68	40	4	1.123
ΚΡΗΤΗΣ	93	1.031	6.109	252	210	156	42	31	40	22	2	755
ΗΠΕΙΡΟΥ	121	1.041	6.392	135	122	82	35	23	25	9	1	432
ΔΥΤ. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ	82	1.023	5.582	105	98	59	34	12	17	18	1	344
ΙΟΝΙΩΝ ΝΗΣΩΝ	27	308	1.559	36	40	21	12	5	6	9	1	130
ΔΥΤ. ΕΛΛΑΔΑΣ	133	1.695	9.772	342	312	208	96	66	71	56	20	1.171
ΒΟΡΕΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ	22	344	1.382	31	39	21	7	6	4	4	1	113
ΝΟΤΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ	61	525	3.126	58	59	45	20	11	10	14	7	224
ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ	207	1.763	9.737	175	181	123	37	25	30	18	3	592
ΣΥΝΟΛΑ	2.280	23.794	144.691	5.410	4.387	2.967	1.206	817	817	482	130	16.216

Πίνακας 4:

Στοιχεία Φροντιστηρίων Β/θμιας Εκπαίδευσης ανά περιφέρεια και διαμέρισμα για την περίοδο 2007-2008

ΦΡΟΝΤΙΣΤΗΡΙΑ Β/ΘΜΙΑΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ 2007-08												
ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ	ΣΥΝΟΛΟ ΦΡΟΝΤΙΣΤΗΡΙΩΝ	ΑΡ. ΤΜΗΜΑΤΩΝ	ΣΥΝΟΛΟ ΜΑΘΗΤΩΝ	ΦΙΛΟΛΟΓΟΙ	ΜΑΘΗΜΑΤΙΚΟΙ	ΦΥΣΙΚΟΙ	ΧΗΜΙΚΟΙ	ΒΙΟΛΟΓΟΙ	ΟΙΚΟΝΟΜΟΛΟΓΟΙ	ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΚΟΙ	ΆΛΛΕΣ ΕΙΔΙΚΟΤΗΤΕΣ	ΣΥΝΟΛΟ ΚΑΘΗΓΗΤΩΝ
ΑΤΤΙΚΗΣ	695	6.837	44.050	2.429	1.782	1.192	465	340	278	155	59	6.700
ΚΕΝΤΡΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ	333	3.276	19.265	988	661	443	170	143	154	48	21	2.628
ΑΝΑΤ. ΜΑΚ. & ΘΡΑΚΗΣ	104	1.616	8.517	238	190	123	63	28	39	27	2	710
ΣΤ. ΕΛΛΑΔΑΣ	157	1.607	9.033	259	259	171	58	38	61	31	5	882
ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ	221	2.722	19.590	403	368	220	93	67	77	49	7	1.284
ΚΡΗΤΗΣ	101	1.120	6.833	297	235	171	43	39	48	34	8	875
ΗΠΕΙΡΟΥ	124	1.108	6.731	147	108	74	29	18	20	9	0	405
ΔΥΤ. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ	78	1.029	5.626	115	107	60	34	14	20	14	0	364
ΙΟΝΙΩΝ ΝΗΣΩΝ	26	280	1.425	31	38	19	10	8	6	8	0	120
ΔΥΤ. ΕΛΛΑΔΑΣ	126	1.715	10.083	363	305	210	100	65	71	56	10	1.180
ΒΟΡΕΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ	21	298	1.072	27	26	17	4	4	3	2	9	92
ΝΟΤΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ	58	522	3.180	62	66	43	18	12	9	10	3	223
ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ	191	1.734	9.819	176	189	124	40	31	28	18	0	606
ΣΥΝΟΛΑ	2.235	23.864	145.224	5.535	4.334	2.867	1.127	807	814	461	124	16.069

Πίνακας 5:

Στοιχεία Φροντιστηρίων Β/θμιας Εκπαίδευσης ανά περιφέρεια και διαμέρισμα για την περίοδο 2008-2009

ΦΡΟΝΤΙΣΤΗΡΙΑ Β/ΘΜΙΑΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ 2008-09												
ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ	ΣΥΝΟΛΟ ΦΡΟΝΤΙΣΤΗΡΙΩΝ	ΑΡ. ΤΜΗΜΑΤΩΝ	ΣΥΝΟΛΟ ΜΑΘΗΤΩΝ	ΦΙΛΟΛΟΓΟΙ	ΜΑΘΗΜΑΤΙΚΟΙ	ΦΥΣΙΚΟΙ	ΧΗΜΙΚΟΙ	ΒΙΟΛΟΓΟΙ	ΟΙΚΟΝΟΜΟΛΟΓΟΙ	ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΚΟΙ	ΆΛΛΕΣ ΕΙΔΙΚΟΤΗΤΕΣ	ΣΥΝΟΛΟ ΚΑΘΗΓΗΤΩΝ
ΑΤΤΙΚΗΣ	682	6.885	45.199	2.575	1.740	1.181	422	327	302	166	83	6.796
ΚΕΝΤΡΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ	393	2.898	17.525	990	640	406	149	139	19	60	26	2.429
ΑΝΑΤ. ΜΑΚ. & ΘΡΑΚΗΣ	97	1.569	8.501	252	177	133	42	28	47	28	1	708
ΣΤ. ΕΛΛΑΔΑΣ	162	1.696	9.296	292	275	176	59	47	55	40	2	946
ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ	240	2.783	19.534	408	351	203	90	70	73	54	1	1.250
ΚΡΗΤΗΣ	106	1.153	6.547	293	226	164	48	36	42	27	7	843
ΗΠΕΙΡΟΥ	121	1.070	7.228	146	110	69	37	23	20	7	0	412
ΔΥΤ. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ	72	984	5.640	112	104	54	30	11	15	15	0	341
ΙΟΝΙΩΝ ΝΗΣΩΝ	26	293	1.301	29	35	18	9	6	6	7	0	110
ΔΥΤ. ΕΛΛΑΔΑΣ	138	1.611	10.038	362	287	192	90	57	54	52	4	1.098
ΒΟΡΕΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ	19	276	1.198	33	25	18	6	7	4	2	0	95
ΝΟΤΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ	54	514	2.991	59	64	39	18	11	12	10	7	220
ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ	189	1.571	9.212	181	175	120	35	37	36	23	3	610
ΣΥΝΟΛΑ	2.299	23.303	144.210	5.732	4.209	2.773	1.035	799	685	491	134	15.858

Παραθέτω και μερικά οικονομικά στοιχεία ιδιωτικών μονάδων εκπαίδευσης (δεν αφορούν μόνο φροντιστήρια) για να δώσω και την οικονομική διάσταση της ιδιωτικής εκπαίδευσης στην Ελλάδα.

Πίνακας 6: Οικονομικά στοιχεία Εκπαιδευτηρίων (συνολικοί τζίροι) για τα έτη 2005-2009

ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΗΡΙΑ	
Πλήθος σημερινών ενεργών εκπαιδευτηρίων Ν.Π.	5.038
Πλήθος εκπαιδευτηρίων Ν.Π. οικ.έτους 2008 με περίοδο 01/01/2007 έως 31/12/2007	4.973
Πλήθος εκπαιδευτηρίων Ν.Π. οικ. έτους 2008 με περίοδο 01/01/2007 έως 30/06/2008	64
Τζίρος εκπαιδευτηρίων από 01/07/2007 έως 30/06/2008	159.473.791
Συνολικό ποσόν τζίρου 2009	152.660.806
Συνολικό ποσόν τζίρου 2008	319.249.754
Συνολικό ποσόν τζίρου 2007	294.753.400
Συνολικό ποσόν τζίρου 2006	273.164.542
Συνολικό ποσόν τζίρου 2005	244.655.482

Πίνακας 7: Οικονομικά στοιχεία Φροντιστηρίων και άλλων σχολών (συνολικοί τζίροι) για τα έτη 2005-2009

ΦΡΟΝΤΙΣΤΗΡΙΑ ΚΑΙ ΑΛΛΕΣ ΣΧΟΛΕΣ	
Πλήθος σημερινών Ν.Π. ενεργών φροντιστηρίων και άλλων σχολών	5.418
Πλήθος φροντιστηρίων και άλλων σχολών Ν.Π. οικ.έτους 2008 με περίοδο 01/01/2007 έως 31/12/2007	5.339
Πλήθος φροντιστηρίων και άλλων σχολών Ν.Π. οικ.έτους 2008 με περίοδο 01/01/2007 έως 30/06/2008	73
Τζίρος φροντιστηρίων και άλλων σχολών από 01/07/2007 έως 30/06/2008	63.224.108
Συνολικό ποσόν τζίρου 2009	609.191.119
Συνολικό ποσόν τζίρου 2008	617.032.936
Συνολικό ποσόν τζίρου 2007	520.822.421
Συνολικό ποσόν τζίρου 2006	477.073.234
Συνολικό ποσόν τζίρου 2005	487.376.003

Επιτρέψτε μου όμως να κάνω μια διαπίστωση. Όσο υπάρχει έντονος ανταγωνισμός για θέσεις είτε στο πανεπιστήμιο είτε στο ΑΣΕΠ είτε οπουδήποτε, οι ενδιαφερόμενοι θα κάνουν κάθε προσπάθεια για να βελτιώσουν την απόδοσή τους. Φυσικό επακόλουθο αυτής της προσπάθειας είναι η προσφυγή σε πρόσθετη βοήθεια.

Κατά την γνώμη μου, το οικονομικό κόστος δεν είναι το μόνο πρόβλημα. Αυτό είναι μεγάλο θέμα αλλά αναφέρεται μόνο στο βραχυπρόσμο κόστος της εξωτερικής βοήθειας και αγνοεί το εκπαιδευτικό κόστος. Εξ ίσου σημαντικό πρόβλημα είναι ότι ακριβώς επειδή η πρόσθετη βοήθεια καλύπτει συγκεκριμένες ανάγκες, απαιτεί από τους ενδιαφερόμενους να ξοδεύουν μεγάλο μέρος του χρόνου από αυτόν που αφιερώνουν για μελέτη για να μάθουν τεχνικές και όχι για να εμβαθύνουν στην ουσία της εκπαιδευτικής διαδικασίας. Και εδώ βέβαια αυτό δεν είναι πρόβλημα των φροντιστηρίων αλλά του εκπαιδευτικού συστήματος.

Το κράτος θεώρησε ότι θα μπορούσε να λύσει το πρόβλημα με τα κρατικά φροντιστήρια. Και φυσικά απέτυχε.

Γιατί τα φροντιστήρια κάλυπταν μια ανάγκη της αγοράς και την ανάγκη αυτήν την εξυπηρετούσαν τα ιδιωτικά φροντιστήρια ακριβώς γιατί λειτουργούσαν και λειτουργούν με τους κανόνες και την ευελιξία που απαιτεί η αγορά.

Και η ενισχυτική διδασκαλία όμως, δεν έχει πετύχει τον στόχο της. Θα ήταν χρήσιμη, αν περιοριζόταν στους μαθητές εκείνους που έχουν μαθησιακές δυσκολίες. Δυστυχώς, έγινε προσπάθεια η ενισχυτική διδασκαλία να μετατραπεί σε σχολικό φροντιστήριο. Και όπως είναι φυσικό απέτυχε. Κανείς όμως δεν μέτρησε το κόστος που αυτή η πρωτοβουλία είχε.

Και για όσους ισχυρίζονται ότι φροντιστήρια υπάρχουν μόνο στην Ελλάδα και την Ιαπωνία θα ήθελα να τους ενημερώσω ότι αυτό δεν είναι ακριβές. Φροντιστήρια υπάρχουν και στην Αμερική όπου τα Πανεπιστήμια είναι περισσότερα από τους υποψηφίους. Μελέτες μάλιστα έχουν δείξει ότι η απόδοση όσων παρακολουθούν φροντιστήρια σε εξετάσεις SAT είναι βελτιωμένες σε σχέση με την απόδοση όσων δεν κάνουν φροντιστήρια.

Φροντιστήρια υπάρχουν και στην Ελβετία όπου η ζήτηση για πανεπιστημιακή εκπαίδευση είναι εξαιρετικά περιορισμένη και υπάρχει και το προπαρασκευαστικό έτος.

Η μεγάλη διαφορά είναι ότι στις χώρες αυτές η συγκεκριμένη πρακτική δεν αποτελεί «φαινόμενο».

Διαφωνώ και με την άποψη που διάβασα ότι διетύπωσε στο προηγούμενο συνέδριό σας ο τότε Υφυπουργός Πολιτισμού Γιώργος Ορφανός, ότι “κάτι που δεν έχουν καλύψει η πολιτεία και η κοινωνία μόνη της το καλύψατε εσείς”. Αυτό είναι λάθος προσέγγιση. Ο ρόλος της πολιτείας δεν είναι να παρέχει τεχνικές εισαγωγής στην τριτοβάθμια εκπαίδευση.

Είναι επίσης λάθος να αποδίδουμε το πρόβλημα μόνο στην ποιότητα της δημόσιας εκπαίδευσης. Αυτό είναι βολικό, αλλά δεν είναι ακριβές. Δεν είναι τυχαίο ότι και οι άριστοι μαθητές των ιδιωτικών σχολείων, ακόμα και αυτών που θεωρούνται τα καλύτερα στην αγορά με δίδακτρα 15-18 χιλ ευρώ ετησίως, κάνουν είτε ιδιαίτερα στο σπίτι είτε φροντιστήρια. Ενδεχομένως μάλιστα τα φροντιστήρια να βοηθούν περισσότερο τους ήδη δυνατούς μαθητές συγκριτικά με τους περισσότερο αδύναμους.

Τα παραπάνω επιβεβαιώνουν με τον καλύτερο τρόπο ότι το πρόβλημα που δημιουργεί την ανάγκη για φροντιστήρια είναι δομικό και δεν είναι πρόβλημα ποιότητας.

Η λύση

Ποια είναι λοιπόν η απάντηση στο πρόβλημα;

Κατά την γνώμη μου, το κράτος δεν μπορεί να έχει ως εχθρό του μια δραστηριότητα της ελεύθερης αγοράς που το ίδιο δημιουργεί με την πρακτική του. Αυτό που το κράτος μπορεί -και έχει υποχρέωση- να κάνει είναι να παρέχει παιδεία υψηλής ποιότητας που θα αποσκοπεί στην βελτίωση της αναλυτικής σκέψης και δημιουργικότητας και να δίνει ίσες ευκαιρίες πρόσβασης σε όλους, ανεξάρτητα από κοινωνική προέλευση και οικονομικές δυνατότητες. Όταν αυτό συμβεί, είναι βέβαιο ότι η ανάγκη για το φροντιστήριο θα περιορισθεί.

Ίσως, δεν θα περιοριστεί υποχρεωτικά η ανάγκη για εκπαιδευτικό συμπλήρωμα αλλά η ΦΥΣΗ του συμπληρώματος. Και αυτό με ενδιαφέρει για το μέλλον.

Γιατί το μεγαλύτερο πλεονέκτημα του Έλληνα είναι το ανήσυχο πνεύμα. Και αυτό το ανήσυχο πνεύμα εμείς, με τις πρακτικές του εκπαιδευτικού μας συστήματος, το ευνοούμε και το βάζουμε σε έναν κορσέ τεχνικών και απομνημόνευσης.

Έχουμε ακούσει και το επιχείρημα: Αν κλείσουν τα φροντιστήρια, τι θα γίνει με τους εκπαιδευτικούς που θα μείνουν άνεργοι;

Και το δίλημμα αυτό το θεωρώ ψευδοδίλημμα.

Ακόμη και αν περιορισθεί η ανάγκη για φροντιστήρια, δεν πρέπει να ξεχνάμε ότι αυτά δημιουργήθηκαν για να καλύψουν συγκεκριμένες ανάγκες στην ελεύθερη αγορά. Ακόμα και όσοι, λόγω του πιθανού περιορισμού των δραστηριοτήτων τους, χάσουν τις δυνατότητες που έχουν σήμερα είμαι βέβαιος ότι θα βρουν τον τρόπο να σταθούν στην αγορά. Γιατί έχουν δείξει

ότι έχουν αυτή την ικανότητα και μπορούν να προσαρμοσθούν με ταχύτητα στα νέα δεδομένα.

Πολλοί κάνουν σύγκριση της Ελλάδας με την Ιαπωνία όσον αφορά τα φροντιστήρια. Αυτό που δεν συγκρίνουν είναι τα προβλήματα του εκπαιδευτικού μας συστήματος με αυτά της Ιαπωνίας. Η Ιαπωνία έχει μεγάλο πρόβλημα και οι φοιτητές της και οι επιστήμονές της δεν γαλουχούνται μέσα σε ένα κλίμα ελεύθερης σκέψης, αλλά πειθαρχημένης και ιεραρχημένης μέσα από τεχνικές. Ακόμα περισσότερο αυτό ισχύει στην Κίνα.

Αξιολόγηση

Ερχομαι τώρα για λίγο στην αξιολόγηση. Εγώ θα ήθελα να θέσω μια άλλη διάσταση της αξιολόγησης. Με δεδομένη την δυσπιστία (δικαιολογημένη σε ένα βαθμό με την υφιστάμενη εμπειρία) των εκπαιδευτικών στην αξιολόγησή τους θα ήταν ίσως χρήσιμο η αξιολόγηση να ξεκινήσει με μια σειρά από δραστηριότητες που δεν αναφέρονται άμεσα στους εκπαιδευτικούς. Πρώτο και καλύτερο θα έπρεπε να αξιολογηθεί το Υπουργείο Παιδείας και οι υπηρεσίες του. Στην συνέχεια να αξιολογηθούν μία σειρά από δραστηριότητες και χρηματοδοτήσεις (πχ η επιμόρφωση των εκπαιδευτικών, πόσο στοίχισε και τι αποτελέσματα είχε), η ενισχυτική διδασκαλία, τα σχολικά βιβλία κ.α.

Προτάσεις

Στόχος της πολιτείας δεν μπορεί – και δεν πρέπει – να είναι να καταπολεμήσει μια συμπληρωματική δραστηριότητα του εκπαιδευτικού συστήματος.

Στόχος πρέπει να είναι μια εκπαιδευτική πολιτική που δεν θα έχει ως αποκλειστικό επίκεντρό της τις εξετάσεις αλλά την ενίσχυση της αναλυτικής σκέψης.

Αν οι ιδιώτες βρουν ρόλο συμπληρωματικής δραστηριότητας στο εκπαιδευτικό σύστημα στο πλαίσιο μιας τέτοιας εκπαιδευτικής πολιτικής, αυτό δεν μπορεί να τους απαγορευθεί.

Η δωρεάν παιδεία καθιερώθηκε το 1963 για να βοηθήσει τους οικονομικά ασθενέστερους να έχουν πρόσβαση στην εκπαίδευση. Σήμερα, οι ανάγκες είναι διαφορετικές.

Οι οικογένειες απαιτούν ποιότητα από το εκπαιδευτικό σύστημα και αυτό είναι το κύριο χαρακτηριστικό που επιζητούν.

Η προσπάθεια να μην δημιουργηθούν κοινωνικές ανισότητες λόγω οικονομικών διαφοροποιήσεων έχει πλέον ξεπεραστεί. Αρκετές οικογένειες που έχουν οικονομική ευχέρεια επιλέγουν, πολλές φορές, να στείλουν τα παιδιά τους στο εξωτερικό και την επιλογή αυτή την κάνουν από την πρώτη λυκείου.

Αποφεύγουν έτσι και το κόστος, αλλά και την ψυχοφθόρα διαδικασία των εξετάσεων και όχι των φροντιστηρίων, απλούστατα γιατί τα φροντιστήρια είναι απλώς μια παράμετρος του εξετασιοκεντρικού συστήματος. Αυτό δεν μπορεί να το σταματήσει κανείς με διοικητικά μέτρα. Ακόμα και η προσπάθεια που έκανε το ελληνικό κράτος να εμποδίσει τους πτυχιούχους του εξωτερικού να ενταχθούν στην αγορά εργασίας με διοικητικά μέτρα, έχει πια ξεπεραστεί. Η ισοτίμηση των πτυχίων από τις χώρες της ΕΕ είναι πια αυτόματη, ενώ η προσπάθεια του κράτους να μην αναγνωρίζει πτυχία όταν μέρος των σπουδών εκπονήθηκε στα κέντρα ελευθέρων σπουδών, φαίνεται επίσης ότι δεν μπορεί να συνεχισθεί.

Το κόστος της εκπαίδευσης σε ένα πανεπιστήμιο του εξωτερικού δεν είναι σίγουρο ότι είναι μεγαλύτερο από το κόστος που απαιτείται για να προετοιμαστεί κανείς για τις πανελλήνιες εξετάσεις και το κόστος διαβίωσης, ιδιαίτερα όταν η επιτυχία γίνεται σε πανεπιστήμιο πόλης διαφορετικής από εκείνη στην οποία διαμένει η οικογένεια του υποψηφίου.

Έχω και εδώ ένα παράδειγμα. Πριν από δύο χρόνια, στο πλαίσιο μιας διαβούλευσης ευρωπαίων πολιτών για το μέλλον της Ευρώπης ήμουν στην Κύπρο. Εκεί, με πλησίασε η μητέρα δύο παιδιών που σπούδαζαν και μου είπε το εξής: «Ο γιος μου έχει πετύχει στην Αθήνα, στο πανεπιστήμιο Χ. Η

κόρη μου δεν πέτυχε στις εξετάσεις και γράφτηκε στο αγγλικό πανεπιστήμιο Ψ. Η κόρη μου τελείωσε στα τρία χρόνια, έχει πάρει ήδη το πτυχίο της και κάνει μεταπτυχιακές σπουδές. Ο γιος μου βρίσκεται στον έκτο χρόνο σπουδών και δεν έχει ακόμη τελειώσει. Τα συνολικά έξοδα για την κόρη μου, περιλαμβανομένων των διδάκτρων, είναι πολύ χαμηλότερα από αυτά που έχουμε ξοδέψει μέχρι τώρα για τον γιο μου».

Νομίζω ότι ανέπτυξα με αρκετές λεπτομέρειες τις σκέψεις μου για τα προβλήματα του εκπαιδευτικού μας συστήματος και τους τρόπους βελτίωσής του.

Σας ευχαριστώ και πάλι για την πρόσκλησή σας και σας εύχομαι καλή επιτυχία στο συνέδριό σας.